

Edward R. Tufte: *Political Control of the Economy.*

Princeton University Press, 1978, 68 s.

Med hänsyn till att den offentliga sektorns ekonomiska betydelse förr i världen var så liten är det förklarligt att tidigare generationer av nationalekonomer ägnade den ringa intresse. I stället studerade de framför allt hushållens och företagens ekonomiska beteende. Även statsvetarna såg i stor utsträckning bort från ekonomiska aspekter i sin analys av den politiska utvecklingen. Finansvetenskapen och marxismen utgjorde undantagen som bekräftade regeln.

Under 1950-talet började både nationalekonomer och statsvetare — särskilt i Förenta staterna — att i ökad utsträckning intressera sig för det ekonomiska beslutsfattandet inom den snabbt växande offentliga sektorn. Teorin härför (Public Choice Theory) blev något av ett specialfack i gränslandet mellan nationalekonomi och statskunskap och litteraturen i ämnet ökade snabbt.¹

Tufte är en av de amerikanska stats-

¹ En bra översikt på svenska av denna litteratur finns i Ingemar Ståhls bidrag till Dahmén-symposiet, "En ekonomisk teori för blandekonomin" i *Erfareheter av blandekonomin*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm, 1976. Se även Hans Tson Söderströms översiktsartikel "På jakt efter en rättvis fördelning av välfärden", *Ekonomisk Debatt*, 1977: 6. Med hänsyn till den betydelse som "Public Choice"-skolan kommit att tillmäta Knut Wicksells och Erik Lindahls tidiga insatser inom finansvetenskapen kan det vara skäl att erinra om att Lindahl så sent som 1959 återvände till de problem, som han mer än 40 år tidigare behandlat i sin doktorsavhandling om beskattningens rättvisa. Det skedde i uppsatsen "Om skatteprinciper och skattepolitik" i *Ekonomi, politik, samhälle*, en bok tillägnad Bertil Ohlin på sextioårsdagen, Bokförlaget Folk och Samhälle, Stockholm 1959. Stimulerad av de nya rön inom teorin för den offentliga hushållningen som gjorts av Richard Musgrave, Howard Bower och Paul Samuelson bemötte han där bla den kritik för värde metafysisk inriktning som Gunnar Myrdal framfört mot den Wicksell-Lindahlska teorin i *Vetenskap och politik i nationalekonomin* (1930).

vetare som är inriktade på kvantitativ empirisk forskning på detta område. Han är professor i statsvetenskap och statistik vid Yale-universitetet. Hans bok utgår från tesen att det är nödvändigt att ha en politisk teori för den ekonomiska politiken, om man skall förklara den ekonomiska utvecklingen i de kapitalistiska demokratierna. Det gäller att visa att vissa politiska faktorer — regelbundna val, partiernas agerande m m — påverkar det ekonomiska skeendet på ett systematiskt och förutsebart sätt. Han ställer med andra ord ungefär samma krav på statsvetenskaplig teori som nationalekonomerna på ekonomisk teori. Mycket av boken kretsar kring vad man skulle kunna kalla den politiska konjunkturcykeln, sådan denna bestäms av valår och mandatperioder. I sammanhanget (s 4) hänvisar han till tre "fundamentala" uppsatser av Kalecki, Lindbeck och Nordhaus.²

Vilka empiriska rön lägger då Tufte fram? Här ett kortfattat urval.

En översiktlig jämförelse av 27 länder för perioden 1961—1972 visar att i 19 av dem (däribland Sverige) accelererade tillväxten i disponibel realinkomst per innevånare oftare vid valår än under andra år. I 8 länder var det emellertid tvärtom.

Ett mer ingående studium av Förenta staterna för perioden 1946—1976 visar på ett starkare samband mellan stimulans av ekonomin och valår. Även här har emellertid Tufte svårt att verifiera en generell teori. Och det är Eisenhowers fel. Hans administration hade som dominerande målsättning att bekämpa inflationen och balansera den federala budgeten. För alla fyra valåren (president- och/eller kongressval) under den Eisenhowerska eran sjönk tillväxten i disponibel realinkomst och för två av åren — 1954 och 1958 — blev den t o m negativ. Vad gör man med så motspänniga data? Den slutsats Tufte drar (s 18) är att när den amerikanska administrationens syn på den ekonomiska politiken ändras, då ändras också den politiska konjunkturcykeln. Han ser därför bort från åren 1953—1960, och då visar det sig att den reala disponibla inkomsten steg ungefär dubbelt så starkt för valår som för icke valår.

Särskilt stark — i genomsnitt 3,4 procent — var uppgången de år, då presidenten kandiderade för återval.

Tuftes slutsats (s 27) blir att den politiska konjunkturcykeln i USA från 1948 till 1976 (med undantag för Eisenhower-åren) består av

1. En tvåårscykel i den reala disponibla inkomstens tillväxt, med acceleration jämna år (= valår) och avsakning udda år.

2. En fyraårig "presidentvalscykel" i arbetslösheten, med en nedgång månaderna före valet och en uppgång, som vanligen börjar 12 till 18 månader efter valet.

Richard Nixon var däremot övertygad om det ekonomiska lägets betydelse för valutgången. Redan som vicepresident under Eisenhower hade han tillsammans med Arthur Burns³ på våren 1960 försökt övertyga presidenten och övriga regeringsmedlemmar om att det var nödvändigt med expansiva åtgärder för att det inte skulle bli en konjunkturedgång som kulminerade till presidentvalet på hösten samma år. De vann emellertid inget gehör. Det blev en konjunkturedgång och John F Kennedy vann presidentvalet med smal marginal.

Tufte kontrasterar denna utveckling med vad som hände i samband med presidentvalet 1972 då Nixon kandiderade för återval. När prognoserna 1971 pekade på 6 procents arbetslöshet 1972 stod det klart för Nixon-administrationen att man måste stimulera ekonomin eller i varje fall människornas intryck av ekonomin. Federal Reserve spädde på penningmängden 1971—72. Om man gjorde det på

² M Kalecki, "Political Aspects of Full Employment", *Political Quarterly*, (October—December 1943) s 322—331, Assar Lindbeck, "Stabilization Policy in Open Economies with Endogenous Politicians", *American Economic Review* (May 1976), s 1—19, och William D Nordhaus, "The Political Business Cycle", *Review of Economic Studies* (April 1975), s 169—190. Överhuvudtaget är boken rik på färsk litteraturhänvisningar; tyvärr något svåröverskådliga eftersom de är utspridda över nästan alla sidor.

³ Tidigare ordförande i Presidentens ekonomiska råd och senare i Federal Reserve Board.

Tabell 1.

		Förändring i real disponibel inkomst per innevånare		
		0 %	+2 %	+4 %
Andel som enligt Gallup gillar Carters sätt att sköta presidentskapet	40 %	48,9 %	50,2 %	51,4 %
	50 %	50,3 %	51,5 %	52,8 %
	60 %	51,6 %	52,8 %	54,1 %

grund av valet eller av några andra skäl är enligt Tufte fortfarande en omstridd fråga. Däremot anför han goda bevis för att Nixon strävade efter och också lyckades åstadkomma en ovanligt stark ökning av de offentliga inkomstöverföringarna till hushållen omedelbart före valet. Av hushållens nominella inkomststegring på 15 miljarder dollar i oktober 1972 berodde 8 miljarder på höjda pensions- och sjukförsäkringsutbetalningar. Kongressen (med demokratisk majoritet) hade beslutat en 20-procentig höjning av dessa den 1 juli och president Nixon hade signerat lagen den 1 september. I enlighet med den praxis som gällt sedan 1954 fogades sedan till de höjda utbetalningscheckarna för oktober ett följebrev med hänvisning till kongressens och president Nixons beslut. Tufte återger det i facsimilie (s 32).

I kapitel 4 behandlas sambandet mellan de regerande partiernas ideologi och den ekonomiska politikens utformning under efterkrigstiden i ett antal länder. På basis av data som insamlats av Douglas Hibbs Jr och David R Cameron visar Tufte i ett antal överskådliga diagram hur arbetslöshetsprocenten varit lägre och inflationstakten högre ju längre vänsterpartier innehaft regeringsmakten. I dessa fall är också inkomstutjämnningen via skattepolitiken starkare och den totala offentliga sektorns tillväxt mera markerad. Särskilt tydliga är skillnaderna mellan utvecklingen i Sverige och övriga nordiska länder å den ena sidan och Kanada och USA å den andra.

Det femte kapitlet tar upp det välbekanta och intrikata problemet om ekono-

miska respektive politiska faktorerens betydelse för valutgången. Tufte begränsar sig här till förhållandena i USA och valen av president respektive kongress under efterkrigstiden. Genom att korrelera valresultatet för det regerande partiet (= presidentens) med förändringen i disponibel realinkomst under 12-månadersperioden före valet och presidentens popularitet mätt enligt den senaste Galluputfrågningen före valet, får han underlag för en betingad prognos för valet till representanthuset instundande höst. Slutresultatet sammanfattar han i en tabell på s 115 över demokraternas andel av rösterna (de inramade procenttalen i tabell 1 ovan).

Eftersom demokraterna vann 57,3 procent av rösterna 1976, menar Tufte att det är sannolikt att de i år kommer att förlora flera procentenheter härav, om inte ekonomin går kraftigt uppåt (en ökning i realinkomst på 6 procent) eller presidentens popularitet stiger till sin tidigare höjdpunkt (65 å 70 procent).

Tuftes bok är rik på information och synpunkter. Han prövar en rad olika uppslag till relativt enkla kvantitativa förklaringar av samspelet mellan politik och ekonomi. I en del fall, tex i fråga om de två- och fyraåriga politiska konjunkturcyklerna, har jag dock en känsla av att han pressar sina data för hårt i sin strävan att nå generella slutsatser. Analysen av de amerikanska valresultaten framstår som mer nyanserad. En stor fördel med boken är att den är kort och koncist skriven.

Docent Bengt Metelius

Institutet för internationell ekonomi
Stockholms universitet